גר צריך שלשה מ"ט משפט כתיב ביה כדין מי יימר דמזדקקו ליה הני תלתא מתקיף לה ר' אבא בר ממל אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרריך ה"נ דהוו קידושין הכי השתא התם מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת ואלא הא דאמר ר' אושעיא הנותן פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינה מקודשת ה"נ לר' יוחנן דהוו קידושין נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה תפשוט דבעי רב אושעיא הנותן שתי פרוטות לאשה באחת אמר לה התקדשי לי היום ובאחת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשיך תפשוט מינה דלא הוו קידושין דלמא כי היכי דתפסי קידושין השתא תפסי נמי לאחר כן תניא כותיה דרבי יוחנן אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה כיצד אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לא אמר כלום אבל אמר לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימין יתר על כן א"ר אליעזר בן יעקב אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימין אמר רבה לא א"ר אליעזר בן יעקב אלא בשחת אבל באגם לא רב יוסף אמר אפילו באגם מאי משמע דהאי אגם לישנא דבוצלנא הוא אר"א דאמר קרא הלכוף כאגמון ראשו כמאן אזלא הא דתניא האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום וא"ר חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין כמאן אי כרבה כשהוכר עוברה אי כרב יוסף אע"פ שלא הוכר עוברה ואיכא דאמרי אמר רבה לא א"ר אליעזר בן יעקב אלא בשחת דבי כיבשא אבל בשחת דבי שקיא לא רב יוסף אמר אפילו בשחת דבי שקיא כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום ואמר רבי חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים כמאן כשהוכר עוברה ודברי הכל אמר אביי רבי אליעזר בן יעקב ורבי ורבי מאיר כולהו סבירא להו אדם מקנה דשלב"ל רבי אליעזר בן יעקב הא דאמרן רבי דתניא

לא

גר צריך שלשה משפט כתיב ביה כדין. נראה דוקא בקבלת מצות הוא דבעינן ג' אבל בטבילה בחד סגיא אם כבר קיבל עליו המצות וראיה מההיא דיבמות (דף מה:) דקאמר התם ההוא דהוו קרי ליה בר ארמאי פירוש משום דמל ולא טבל אמר ריב"ל מי לא טבל לקריו כלומר וכי לא ראה קרי מימיו דצריך לטבול א"כ משמע מדנפיק בטבילת קריו משמע דלא בעינן שלשה ומיהו קשה מהא דאמר (שם דף מז:) דמושיבין אותה במים עד צוארה ושני תלמידי חכמים יושבים מבחוץ ומודיעין לה מקצת מצות קלות ומקצת חמורות ופריך והא בעינן שלשה ומשני תני שלשה אלמא משמע דלטבילה נמי בעינן שלשה ויש לומר דודאי למצוה בעינן שלשה אבל לא לעכב אי נמי י"ל דהא דבעי שלשה היינו טעמא משום קבלת מצות וא"ת משום קבלת מצות נמי אמאי בעינן שלשה והרי הודאות והלואות דכתיב בהן משפט ואפ"ה אמרינן בסנהדרין (דף ג.) דדן אפילו יחידי ויש לומר דיש לנו להשוותן לגזילות וחבלות דלעולם בעי שלשה דכל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וא"ת א"כ ליבעי מומחין כמו גזילות וחבלות ויש לומר דשליחותייהו עבדינן כדאמרינן בגיטין (דף פח:) עוד אמר הר"ר נתנאל דבגר כתיב לדורותיכם דמשמע בכל ענין אע"ג שאין מומחין דעל כרחך השתא ליכא מומחין שהרי אין סמוכין ולדורותיכם משמע לדורות עולם: **אלא** מעתה הנותן פרוטה לשפחתו כו'. תימה אמאי לא משני נמי הכא מי יימר דמזדקקי לה תלתא כדמשני לעיל וא"כ אינו בידו וי"ל דסוגיא זו אתיא כמ"ד ביבמות (דף מז:) עבד אין חייב בקבלת מצות לאחר שחרור לפי שהיה חייב קודם שחרור במצות אשה א"כ בשעת קנייתו היו מטבילין אותו כדי לקבל המצות וטבילה דלאחר שחרור היינו טבילת גר והשתא לא בעי שלשה: **נהי** דבידו לגרשה בידו לקדשה. ה"ה נמי דמצי לשנויי לעיל הכי: **ואמר** רבי חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת. פי' בקונטרס דאיירי אליבא דר"א בן יעקב דאילו לרבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"כ אפילו מעוברת לאו כלום הוא וא"ת מנ"ל לרבי חנינא דאיירי כשאין אשתו מעוברת ורבי אליעזר בן יעקב היא ודלמא איירי אף כשאשתו מעוברת ורבנן היא וא"כ אמאי קאמר לא שנו וי"ל משום דבכולה ברייתא דבסמוך הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כו' דקתני רבי מאיר אומר מקודשת (א) ולא תני בהדייהו זו אם ילדה אשתך נקבה כו' אלמא קסבר דאפילו ר' מאיר מודה דאינה מקודשת היכא דאמר ליה אם ילדה אשתך נקבה ורבי מאיר ורבי אליעזר אמרו דבר אחד כדאמר לקמן ולפיכך אתא רבי חנינא לפרש דלא אמר רבי אליעזר בן יעקב אלא כשאין אשתו מעוברת וכו' כדפרי' דהא רבי אליעזר בן יעקב מודה היכא דאמר לו אם ילדה אשתך נקבה לאו כלום הוא ונראה דאע"ג דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב בעלמא דקב ונקי הוא הכא לית הלכתא כוותיה ולאו כולהו תנאי דאמרי אדם מקנה דשלב"ל דהא פליגי בב"מ (דף סו:) רב נחמן ורב הונא במוכר פירות דקל לחבירו רב הונא אמר עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו (ב) ואדם מקנה דבר שלא בא לעולם ורב נחמן אמר אפילו באו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וזה מכרן קודם שבאו לעולם והלכה כרב נחמן בדייני וא"כ אין הלכה כר"א בן יעקב:

כגון

צריך שלשה. ישראלים שמזקקין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות כדאמר ביבמות (דף מז.): **משפט כתיב ביה.** משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח: **מי יימר דמזדקקו ליה.** הלכך לאו בידו הוא: **הכי נמי דהוו קידושין.** הואיל ובידו לשחררה ולקדשה: ה"ג **מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת.** הלכך אין מחוסר מעשה גדול מזה: ה"ג **הנותן פרוטה לאשתו ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינה מקודשת.** אם גירשה הכי נמי דהוו קידושין לרבי יוחנן: **בידו לקדשה.** בתמיה וכי בידו לקדשה אם יגרשנה שמא לא תתרצה בקידושיו: **תפשוט דבעי רבי אושעיא.** מהא דאמרן דמשום דאין בידו לקדשה משיגרשנה לא הוו קידושין ולא מידי תפשוט דבעי ר' אושעיא נמי דלא הוו קידושין דהשתא חלין לכשיגרשנה: **דלמא כי היכי דתפסי כו'.** כלומר להכי מספקא ליה לרבי אושעיא בהא משום דאיכא למימר דלמא סבירא לן מגו דאי בעי לקדושי השתא מקדשי תפסי בה קידושין לאחר זמן מהשתא אבל המקדש את אשתו לא חזיא השתא לתפוס קדושי שהרי מקודשת ועומדת: **תניא כוותיה דרבי יוחנן.** דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי: **אבל אם אמר לכשיתלשו תרומה ונתלשו דבריו קיימין.** הואיל ובידו לתלוש ולהפריש: **יתר על כן.** אפילו מה שאין בידו דקסבר אדם מקדיש ומקנה דשלב"ל: **לכשיביאו שליש.** שעדיין לא הביאו שליש ואין בידו לתלוש ולהפריש דתבואה שלא הביאה שליש לאו תבואה היא כדגמר בר"ה (דף יג.) ועשת את התבואה לשלש אל תקרי לשלש אלא לשליש: **אלא בשחת.** שאע"פ שלא נתבשלו הגרעינין שליש או אפי' עדיין לא נבלבו החיטים שחת מיהא הוי וראוי לקצור ולהאכיל לבהמה דמידי דמיאכל וחשוב הוא: **אבל באגם.** שאינה אלא צמחים רכים ולקמן מפרש מאי לשון אגם: **לא.** דכיון דלא חשיב לא חייל עליה שם תרומה למפרע: **דבוצלנא.** שהוא מבצבץ ועולה מן הארץ ויש בו כדי לכוף וחבירו בעירובין (דף כט:) דלא איבצול זירתא שלא גדל זרת: **כמאן אזלא.** אדרבי חנינא קאי כמאן פריש רבי חנינא אמתני' דאם אשתו מעוברת דבריו קיימין אלמא דבר שלא בא כלל לעולם הוא דאין מקנה אבל בא מקצתו מקנה: **כמאן אי כרבה.** סבירא ליה דאוקמא לרבי אליעזר בן יעקב בשחת הכא מעוברת נמי בשהוכר עוברה ולדרבי אליעזר בן יעקב ואי כרב יוסף סבירא ליה דאפילו באגם אמרה רבי אליעזר הכא אפילו לא הוכר אמר רבי חנינא מקודשת לדברי ר' אליעזר בן יעקב ולדרבי אליעזר בן יעקב קי"ל דמשנתו קב ונקי: **דבי כיבשא.** שדה של בית הבעל שדייה נמי גשמים: **אבל בשחת דבי שקיא.** של שדה בית השלחין שצריכה להשקות לא אמר דעבידא דפסידה כי לא משקה לה כדמיבעי לה הלכך כמי שלא באה לעולם כלל הוא: **אפילו שחת דבי שקיא.** הואיל והגיע לכלל שחת: **ודברי הכל.** בין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשחת דהא נמי כשחת דבי כיבשא הוא שגמרו בידי שמים: **שלא בא לעולם.** ביאה גמורה כי הכא דלא הביא שליש:

לא

עין משפט נר מצוה

כז א מיי׳ פי״ג מהל׳ איסורי ביאה הלכה ו ז יז סמג לאוין קטז טוש״ע י״ד סימן רסח סעיף ג ג:

כז ב טוש״ע אה״ע סי׳ מ סעיף ז:

כח ג ד מיי׳ פ״ו מהל׳ אישות הלכה יד סמג עשין מח טוש״ע שם [סי׳ מ״ח וכ״מ]:

כט ה מיי׳ פ״ה מהל׳ תרומות הלכה ט טוש״ע י״ד סי׳ של״א סעיף נה:

◆

תורה אור השלם

1 מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב

2 הֲכָזֶה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלָכֹף כְּאַגְמֹן רֹאשׁוֹ וְשַׂק וָאֵפֶר יַצִּיעַ הֲלָזֶה תִּקְרָא צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לַייָ: ישעיהו נח ה

◆

תוס' ר"י הזקן

משפט כתיב ביה. דכתיב [ויקרא כד, כב] משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח. דנזדקקו ליה בי דינא. פירש״י שיודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות הלכך לאו בידו הוא. אלא מעתה. איכא מאן דדייק דעבד הלקוח מישראל כשם שאין צריך לקבל עליו מצות שכבר קבלם כשטבל לשם עבדות כדאיתא בפ״ק החולץ [יבמות מו, ב. עיי״ש] כך אין צריך ג׳ לטבילתו, והיינו דשניא ליה מקום דהשתא דעת אחרת. והר״ם ז״ל כתב בקדושה פי״ג [ה״יב] דצריך ג׳. ואיכא מאן דמפרש דגבי עובד כוכבים לאו בידו דמזדקק ליה ג׳, אבל הנקוט גבי ישראל שיוצא לשחרר שפחתו ודאי מזקקי ליה ג׳ ובידו הוא. והעיקר דהכי פירושא גבי גר שצריך ג׳ שיודיעוהו מצות קלות וחמורות מאן יימר שיוצא ת״ח ראויים להודיע. אבל גבי עבד הלקוח מישראל אע״ג דבעי ג׳ הואיל ואינן צריכים חכמים ודאי ימצא ובידו הוא, שכל אדם ילך שם דכותה קעביד, ומשום הכי שניא ליה דהשתא דעת אחרת, ולא כיון ר״ש במ״ש למעלה. כתב ר״ש ה״ג מעיקרא בהמה הכא דעת אחרת. ע״כ. כלומר לא שייך הכא מחוסר מעשה שכן שנשתחררה היא בריה אחרת שאין לה שום דמיון [עם] מה שהיתה תחילה. אלא הא וכו׳. שהאשה אותה בריה שהיא קודם הגט היא לאחר שגרשה ה״נ דהוו קדושי. אין בידו לקדשה. דהא בריות עצמה היא הואיל ונגרשה ושמא לא תתרצה בקידושין אחר שגרשה, כי אמרינן כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי במה שא״צ דעת אחרת, אבל במה שצריך דעת אחרת, אי חשבת מה שבידו לעשות כאילו נעשה, לא תחשוב רצויה אלא כמו שהיא עתה, שמא* אלו נעשה לא היתה מתרצית שוה שנתרצית עתה מפני שאינו שוה כלום והני קדושי כדהשתא הוא דיינינן להו ואינו כלום. וכן היא שטת התלמוד דמתרצים ומשני תירוץ שאינו מספיק אלא לאותה קושיא ומעשי התלמוד כדי שיישבה ובתר הכי מקשה ומכ״ו, ובסוף משני תירוץ שהוא מספיק לכל הקושיות. תפשוט, הואיל דאמרת דמפני שאין בידו לקדשה משיגרשנה [לא הוי קדושי השתא. דלמא. פירש״י משום הכי מספקא ליה לר׳ אושעיא דלמא פ״ל מגו דאי בעי לקדושה השתא מקדשה השתא תפסי בה קדושי דלאחר זמן כי השתא, אבל המקדש אשתו לא חזיא השתא למי׳ זס קדושי שהרי מקודשת היא. ולא נהירא דהיכי שייך למימר הכא מגו אי לא אמרינן גבה טעמא דרצויא דהשתא מהני. ומס ובדא דהכי פירושא דילמא כלומר אפילו לרב הושעיא דאמר גבי אשתו דאינה מקודשת דילמא הכא מודה דמקודשת, והטעם דאמר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך הואיל ואחר שגירשה אין בידו לקדשה אע״פ שבידו לגרשה דיינינן הקדושין כדהשתא כדפרישנא לעיל. אבל נותן לפנויה שתי פרוטות ואומר לה הרי את מקודשת לי בפרוטה היום ובפרוטה לאחר

מסורת הש"ם

א) יבמות מו: מז:, ב) [בכת״י טפס: לה], ג) [בכתב יד: שאשתחרר, וכגל״ל], ד) [בכת״י: מתקיף לה רב אושעיא אלא מעתה הנותן וכו׳ שאגרשיך ה״נ לר׳ יוחנן, ותיבות "אינה מקודשת" ליתא], ה) נדרים ל., ו) [בנדרים: הושעיא, ועיין ריטב״א וש״נ״ל], ז) [תוספתא פ״ב דתרומות ה״יז], ח) יבמות לג:, ט) [ר״ת אמר ר׳ אלעזר. וכ״ה גרש״ל ובדפו״ר ר׳ אליעזר, ועי׳ שבת נד:], י) [צ״ל דתנן], כ) [צ״ל דתנן], ל) יבמות לג: והתם מהשיב נמי אמוראי וגם ר׳ עקיבא [גיטין יג: מב: ב״מ לג: ב״ב עט: קמ: קמא. קמח. קנז.], מ) [בדפו״ר: כדנמי, ונגל״ל כדגמרינן], נ) [ויקרא כה, כא], ס) [במהרש״ל ובדפו״ן כתוב: הא משוברת], ע) [יבמות מט ע״ב], פ) [ושם ד״ה מי לא], צ) [ויקרא יט, טו], ק) [סנהדרין שם], ר) [לקמן סח ע״א], ש) [ושם ד״ה במילתא], ת) [במדבר טו, יד], א) [נגל״ל לרבנן, או רבנן [ס״ל] אין], ב) [כתובות יג ע״א], ג) [ותקן דחסר כאן כל שבידו לאו], ד) [דיינינן. כנל״ל], ה) [ותקן דחסר כאן לא].

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס׳ ד״ה ואמר וכו׳ מקודשת ולא תני בהדייהו בבא זו אם: (ב) בא״ד דאדם מקנה:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

מוסף תוספות

הובא בסוף המסכת.

◆

תוס' ר"י הזקן (המשך)

שאגרשיך אע״פ שכאן דעת אחרת הואיל והגירושין בידו והיא מתרצית עתה להתקדש לו תפסי בה קדושי דבתר שעתא, והטעם דהגירושין שהם בידו לאו כמחוסר מעשה דמי וכאילו נעשה הוא, ורצויה חשבינן ריצוי שהרי נתרצית להתקדש לו, הלכך הויא לה מקודשת כלומר שאם גירשה צריכה גט מקדושין שנים דאיסורא הוא ולחומרא עבדינן. ואע״ג דבנדרים פרק ד׳ נדרים [ל, א] מסיק עלה דהאי בעיא דרבי אושעיא דאשה כפראה אחרים דמיא, כלומר ואינה מקודשת, לחומרא עבדינן ואהאי מסקנא סמכינן. ומסתברא שאם גירשה מקדושי פרוטה ראשונה ובא אחר וקדשה צריכה גט מזה ומזה. ואע״פ שכתב הר״ם פ״ז [ה״יד] דמקודשת, לא ר״ל אלא שצריכה הימנו גט ולחומרא הויא מקודשת ולא לקולא. וזה אין בו ספק. יתר על כן. אפילו מה שאינו בידו דקסבר אדם מקדיש ומקנה דבר שלא בא לעולם שהרי לא הביאה שליש עדיין ואין בידו לתלוש ולהפריש תרומה מתבואה עד שתביא שליש כדאיתא בראש השנה [יב, ב]. בשחת. שלא נתבשלו הגרעינין או לא לבלבו החטים דכיון דראוי לקצור ולהאכיל לבהמה מנכר וחשוב הוא. אבל באגם. שאינם אלא צמחים רכים. [ולקמן מפרש אמאי] קרי אגם. בבוצלא. מין בצל מבצבץ ועולה מן הארץ ויש בו כדי לכוף. כמאן אזלא הא דתניא. אדרבי חנינא קאי כמאן פי׳ אמתני׳ דאם אשתו מעוברת דבריו קיימים דבר שבא מקצתו לעולם מקנייא, כשהוכר עוברה הוא. דהא תנן גבי תבואה כשהיא שחת גדולה הרבה שהיא ראויה לקצור, אבל שגדלה מעט שאינה אלא כמו אגם הרי דכוותה גבי אשה כשהיא מעוברת [נמי כשהוכר עוברה], וכתב הר״ש דהא דר׳ חנינא כר׳ אליעזר [בן יעקב] קיימא דמשנתו קב ונקי. דבי כבשה. שדה בית הבעל שא״צ אלא למי גשמים. דבי שקיא. שדה בית השלחין שצריך להשקותה תמיד אעפ״י שהיא שחת לא אמר דעבידא דפסדא אי לא משקי לה כדבעי לה.

*אולי צ״ל מ״מ לא תחשוב שתתרצה בקדושין כמו שרצונה עכשיו דשמא (ד״ו).